

KÜLÖNFÉLÉK.

Egyházunk hódolata a király előtt. Április hó 14-én fogadta őfelsége a különböző egyházak hódoló tisztelgését a budai királyi várban. Egyházunk küldöttségét Ferencz József püspök vezette és tagjai voltak Br. P. Horváth Kálmán főgondnok, Dr. Gothárd Zsigmond miniszt. tanácsos, Józán Miklós esperes, Kovács Kálmán főgimn. tanár, Székely Ferenc v. b. t. t., volt igazságügyminiszter, Ürmösy Miklós ny. miniszteri tanácsos. Ő felségét a püspök ur a következő beszéddel üdvözölte :

Császári és apostoli Királyi Felség !

Legkegyelmesebb Urunk és Királyunk !

Mint a Magyarországi Unitárius Egyház püspöke, főgondnoka s küldöttsége jelentünk meg Felséged legmagasabb színe előtt, hogy egyházunk nevében alattvalói hódolattal üdvözölve Felségedet törhetetlen hűségünkről biztosítsuk.

A mi egyházunk ugyan a legkisebb e hazában, de tagjai mind magyarok, tulajdonképpen székelyek és így mi igazán elmondhatjuk a költővel, hogy

„A nagy világon e kívül
Nincsen számodra hely“

A hazafiúi érzésnek ezzel a mélységével és melegével üdvözöljük Felségedet, s lelkünk hő imájávak kérjük a Mindenhatót, hogy áldja meg Felségedet s Felséges családját minden áldásával: erővel, állandó egészséggel, hosszú boldog élettel, legközelebbről pedig a 3 év óta dúló iszonyú háborúnak mielőbbi győzelmes, szerencsés bevégezésével s egy áldásteljes állandó béke biztosításával, hogy királyi gondjait szíve óhajta szerint teljesen hazánk jólétének emelésére, a jogara alatt élő népek boldogítására, uralkodásának fényben és hatalomban messze időkre kiterjedő munkálására fordíthassa.

Fogadja Felséged a Magyarországi Unitárius Egyháznak igénytelen személyem által kifejezett ez alattvalói hódolatát és üdvözlését királyi kegyével s tartson meg minket, egyházunkat legmagasabb jóindulatának és atyai pártfogásának kedvezésében. Éljen !

Őfelsége válasza következőképpen hangzott :

— Mélyen átértett szavaikat, amelyekkel hűségükről és ragaszkodásukról biztosítottak, szívből köszönöm. Az igaz erények és szilárd kötelességtudás legyenek ezentul is irányelveik áldásos működésükben. — Védelmemről és pártfogásomról biztosítom egyházukat.

Őfelsége azután a püspököt s a küldöttség minden egyes tagját megszólításával tüntette ki.

Jánosi Béla Brassai esztétikai működéséről. Jánosi Béla akadémiai r. tag, az esztétika történetének jeles kutatója mult évi május 1-én az akadémiában székfoglalót tartott „*A lélektani eszthetika úttörői Magyarországon*“ címen. Ez értekezés Brassaira vonatkozólag sok értékes megállapítást tartalmaz. Ezeket a megállapításokat, melyekkel Jánosi most az akadémia előtt Brassai munkásságát értékelte, folyóiratunk már 1896—97-ben elvégezte „*Brassai mint filozófus*“ c. folytatásokban s később önállóan is megjelent értekezésében.

„Az eljárási mód — mondja Jánosi — melyet követett s elért eredményei is, kis munkácskáját eszthetikai irodalmunk érdekes alkotásává tették.“ Legjellemzőbb gondolatait öt pontba foglalja össze. Az associatio szerepét a mű élvezésénél helyesen teszi főtényezővé, de „részletesebb kifejtést nem ad s ami még bizonytalanabbá teszi a dolgot, az elv uralmát egyoldaluan a művészet körére szorítja, mintha a természet jelenségeivel szemben associatio egyáltalában nem érvényesülhetne.“ Brassai felismerte és jelezte az illusio jelentőségét, „beható kifejtésével azonban ismét adós maradt.“ Aesthetikai működéséről véleményét a kö vetkezőkben foglalja össze: „*Brassai tehát egész sor fontos gondolatot szólaltatott meg nálunk először* s ezeket egymással összekapcsolni is igyekezett. *Ez kétséghevonhatatlan érdeme marad. A nyert alapon az aesthetikának új és egészséges fejlődését lehetett volna biztosítani.* Sajnos, a közlemények nem ébresztettek figyelmet; *eredeti észjárásról tanuskodó, értékes fejtegetései, azt mondhatjuk, nyomtalanul hangzottak el.* Az akkor nálunk is kedvelt metaphysikai rendszerek irányában uralkodó bizalmat nem sikerült megingatnia s így nem tudott saját felfogásának tért hódítani.“

Jánosi általánosságban helyesen állapítja meg Brassai helyét az esztétika hazai úttörői között. De csodálkozunk azon, hogy az esztétikának olyan nagy tudású történetirója, mint Jánosi, nem veszi észre azt a feltűnő tényt, hogy Brassai a metafizikai esztétika egyeduralma idejében három évtizeddel előzte meg a német Fechnerert, az „Aesthetik von unten“ megalapítóját, azzal, hogy az esztétikai tetszés és élvezés forrását nem annyira a tárgyban és a formákban, mint inkább az élvező alanyban, ennek gazdag képzetkapcsolataiban kereste és találta meg.

Közgazdasági egyetem. A *Hangya-Szövetkezet* egy millió koronát ajánlott fel alapítványul a kormánynak abból a célból, hogy ez összeg jövedelmével egy Budapesten felállítandó közgazdasági egyetem létesítéséhez és fenntartásához hozzájárulhasson. A Szövetkezet az alapítványt náhai meg alapítója Károlyi Sándor gróf emlékének megörökítésére tette. A Budapesti Hirlap Szeged mellett foglalt állást, mint amely város fekvésénél, szintiszta magyarságánál fogva legtöbb jogot formálhat arra, hogy a közgazdasági egyetem ott létesíttessék.

A hercegrimás a békéről. A Szent István Társulat évi közgyűlésén Csernoch hercegrimás beszédet mondott a világbékéről. Ennek megterem-

tésében „az egyház“-nak, vagy mondjuk inkább: az egyházaknak nagy és fontos szerepe lesz. „Ha a küzdelem most — úgymond a hercegprimás — nem is fejezhető be másként, mint a fegyverek győzelmével, a győzőnek hőcs mérséklésre és előrelátásra lesz szüksége, hogy a békét ne a merő bosszú és megtorlás ingatag alapjára építse, hanem az igazságosságra törekedjék és a maga tekintélyével előmozdítsa az államok között a közleledést békés szövetség megalkotása végett. Nehéz és sulyos földadat, a mely a mostani világhangulatban alig fog mindjárt kielégítő megoldást nyerni. De reméljük, hogy a világháború tanulságai után a végcél felé való fejlődésnek alapjait le fogják rakni. A népeknek bensőséges, lelki nevelésre lesz szükségük, hogy a gyűlölködést feledjék és arra a tudatra ébredjenek, hogy az emberiségnek van egy közös testvéri vonása: mindnyájan fiai vagyunk az egy igaz Istennek; közös kincse az örök igazságok, és közös célja, a mely a világnak anyagi érdekein fölül áll, mindazoknál magasabb és erősebb: az egy Istennek szolgálata, parancsainak megtartása, a melyeknek összefoglalata a szeretet.

Körforgást végzett a világtörténelem. Az individualizmus tulhajtásai után ismét egyesítő törekvések nyilvánulnak. Államszövetségek alakulnak s hő vágyódás nyilvánul meg a világszövetség után, a mely az állandó békét biztosítaná. Ez a vágy nem fog kihalni, mert az emberiség egyik legigazibb és legmélyebb érzése. Lelki téren megvalósította ezt a vágyat az Isten, mikor az egyházat megalapította. Ha valaha megvalósul a politikai világszövetség, az csak az emberiség közös kincsét alkotó általános igazságokon és erkölcsi törvényeken nyugvó szövetség lehet, a mely minden nemzetnek szabadságát, természetes egyéni tulajdonságait, történelmi jogait tiszteli s az emberiség közös javait és jogait védi.

Német egyetemi hallgatók a háboruban. Németország összes egyetemeire az utolsó nyári félévben csak 20000 hallgató iratkozott be, közöttük 2000 külföldi és 5600 nő, holott a háború előtt 79000 volt a számuk 8500 külföldivel és 4800 nővel együtt. Eszerint a hadiszolgálatot teljesítő hallgatók a létszám 88°,0-át teszik.

Bot az iskolában. Berlin város közoktatásügyi bizottsága nemrégben foglalkozott a tanuló ifjúság körében mindjobban mutatkozó fegyelmetlenség jeleivel s nem látván más orvoslását e szomorú állapotnak, hathatósan kéri a rendőrség közbelépését s annak kimondását, hogy *„a tanítókat törvényesen megillető fenyítő jog ne korlátoztassék.“* E komoly és súlyos határozat a közvéleményben aggodalmat keltett. A Berliner Tageblatt tudósítójának dr. Fischer városi iskolatanácsos kijelentette, hogy bár az ifjúság általános zülléséről nem lehet szó, mégis a háború alatt szaporodott azoknak az eseteknek a száma, mikor gyermekek kerültek összeütközésbe a büntetőtörvénykönyvvel. Ez a szomorú jelenség természetes következménye az apa távollétének, a tanító hiányának és a megrövidített tanulmányi időnek. Nem a fenyítés szigorításával, hanem a *gyermekek társadalmi*

gondosásával lehet célt érni. *Terve* ugyanabban a lapban nem látja oly sötétén a helyzetet, mint az iskolai bizottságnak nagyobbára idősebb tagjai s az a véleménye, hogy minden kihágásnak elejét lehetne venni, ha az ifjuságot *hasznos és díjazott munkával* foglalkoztatnák.

Ugyanezek a bajok nálunk is megvannak s Jankovich miniszter csak a napokban nyilatkozott azokról a terveiről, melyektől az állapotok orvoslását várja.

Háborus ruházkodás. Jankovich miniszter hosszabb rendeletet bocsátott ki az iskolák vezetőségéhez. Komolyan figyelmezteti az iskolát s általa az egész társadalmat a ruházkodás nagy nehézségeire. A rendelet különösen hangsúlyozza, hogy itt nem csak pénzkérdésről van szó — hiszen mindenki saját tapasztalatából ismeri a családjának ruhával, cipővel való ellátása nehézségeit, — hanem arról, hogy *anyaghiánnyal* van dolgunk, melyben a hadseregnek hiányt szenvedni nem szabad. És ez a helyzet nem javul, hanem folytonosan romlik s mindenkinek maga és a nemzet iránt való kötelessége, hogy ez állapoton tőle telhetően segítsen. Ennek a rendeletnek komoly pedagógiai vonatkozásai is vannak. A bajon takarékosággal, lemondással, a szegényebb sorsban levők támogatásával lehet és kell segíteni. Ezek pedig az *erkölcsi nevelés* körébe tartozó eszközök s ezért hivatásunkkal járó kötelességet teljesítünk, midőn tanulóinkat, s általuk a szülők nagyobb társadalmát a rendelet intentióira figyelmeztetjük.

Nem állami tanítók ügye a képviselőházban. A magyarországi tanító egyesületek országos szövetsége beadványt intézett a képviselőházhoz a nem állami tanítók helyzetének javítása érdekében. A beadvány részletesen ismerteti azt a nehéz helyzetet, melybe a háboru és a mostoha fizetési törvény sodorta a nem állami tanítókat, kiknek helyzete az államiakéval szemben lealázó és elviselhetetlen. Arra kérik a képviselőházat, módosítsa sürgősen a tanítói illetményeket megállapító törvényt úgy, hogy az állami és nem állami tanítók illetménye azonos elvek és mérték szerint állapíttassék meg s az iskola fenntartók, ahol szükséges, állami hozzájárulással biztosítsák az illetményeket.

Az állami tisztviselők husvétii naggyűlése. Husvét másodnapján nyolcezer tisztviselő gyűlt össze a budapesti vígadóba, hogy már-már elviselhetetlenül súlyos anyagi helyzetét megtárgyalja és az államtól segítséget kérjen a végleges letérés előtt. Batthyány Tivadar gróf a súlyos helyzet melegszívű átérzésével és bölcs mérséklettel vezette a gyűlést és csillapította a kitörni készülő indulatokat. A tarthatatlan anyagi helyzet javítását és szolgálati pragmatika törvénybeiktatását kérik s kérésükkel nemcsak a törvényhozást, hanem a királyt is felkeresik. Ami előttünk különösen rokonszenves a határozati javaslatban, az a *hosszaférhetetlenség, a dologhos értés és pártatlanság* hangsúlyozása, melyek a mindenkori életviszonyok-

hoz alkalmazkodó javadalmazást követelnek. Az egyesület tisztviselői statisztikát állítottak össze az élelmezési és egyéb közszükségleti cikkek ár-emelkedéséről. Van olyan cikk, amely 3000 százalékkal emelkedett, az átlagos emelkedés azonban 3—400 százalék. Mit használ itt 25—35°,₀ fizetésjavítás? Valóban nem túlzott a köztisztviselők kérése. Hiszen nem irányul egyébre, mint arra, hogy megélhessenek és ruházkodhassanak. A javaslat kéri azokat az árkedvezéseket, melyeket katonatisztek élelmi és ipari cikkek dolgában élveznek. Kéri a XI—IX. fizetési osztályu tisztviselők, továbbá altisztek és szolgák részére a fizetésnek legalább 100°,₀, a VIII—VII. fiz. o. tisztviselők részére a fizetésnek 75°,₀, a VI—V. fiz. o. tisztviselők részére a fizetésnek legalább 50°,₀-át. Kéri a ruha-, fehérnemű beszerzési segélyt, a családi pótléknak gyermekekenként 400 koronára emelését, a fizetéseknek tíz évenként való revidelését.

Az állami anyakönyvekbe való betekintés jogát a belügyminiszter egy rendeletben megállapítja. Ebből foly aztán, hogy a lelkészek híveikről feljegyzéseket tehetnek. Ez a betekintés csak az egyházi hivatalok igazolt megbizottainak engedtetik meg és csak a hivatalos órák alatt úgy, hogy az anyakönyvelési hivatalos teendők ellátása ne zavartassék. A feljegyzéseknek csak az ugyanazon egyházhhoz tartozó hívekre nézve lehet helye. Ez az intézkedés a ref. konvent felterjesztésére történt s e felterjesztésre az adott okot hogy az anyakönyvekbe való betekintés joga vitássá vált.

Nagykőrösi ref. Arany János főgimnázium. A nagykőrösi ref. főgimnázium méltó módon róttá le hálóját egykori nagynevű tanárának, a halhatatlan költőnek emléke iránt. A százados forduló napján azzal a javaslattal fordult az igazgató-tanács-hoz, hogy 9 esztendei tanárságát megörökítendő neveztessek el *Nagykőrösi Ref. Arany János főgimnáziumnak*. Az igazgató-tanács, valamint a fenntartó főhatóság — ebben semmi kétség — készséges örömmel fog hozzájárulni a javaslat-hoz.

Gyász-hirek. *Nagyernyei Kelemen Miklós* kir. törvényszéki irodatiszt márc. 11-én életének 63., házasságának 42. évében rövid kétheti betegség után Marosvásárhelyt elhunyt. Halálát nagyszámú gyermekei, közöttük Kelemen Lajos főgimn. tanárunk, vejei, menyei és 10 unokája gyászolja. Egy igaz ember, hűséges és pontos a kötelesség teljesítésben, tért pihenni. Emléke áldott. — *Özv. Duka Fánosné, szül. Nagy Juliánna* életének 93. özvegyiségének 51. évében március hó 21-én Székei-keresztúron elhunyt Nagyszámú övéért dolgozott egy hosszú életen át s ezeket meleg szeretettel ölelte magához. Hosszu életén kétszer vonult át a háboru zivatara s most megtért oda, ahol az örök béke honol.

A Keresztény Magvetőre utolsó nyugtázásunk óta fizettek:

Pártoló díjat:

Aranyosrákos (1916), Böllön, Bedő Albert, Bágyon (1916), Balázs Samu (1914–15), Csegez (1916), Csegezy Mihály, S. Gyulay Richárd, báró Petrichevich-Horváth Kálmán (40 kor.), Homoródalmás, Járay Béla (1916), dr. Kozma Jenő (1916), Kisgyörgy Sándor, Kövend (1915), Kiss Sándor (1915–16), Lőrinczy István, Márkos Ferenc, Májay Béla (10 kor.), Mészki (1916), Sinfalva (1916), dr. Székely Ferenc (10 kor.), Székely László (10 kor.), Torda (1915–16), Torockó, Tibald Mihály (1915), Ürmösy Miklós (1916), Várfalva (1916), Weress Ferenc (1916).

Előfizetési díjat:

Ajtay János (1915), Árkos, Alsójárja, Albert Lőrinc (1916), Adámosy Gábor (1915–17), Árkosi Tamás (1915–16), Budapesti tud.-egyetem, Botár János tak.-p. igazgató (1916), dr. Boros György (1911–15), dr. Borsai Áron, Botár János posta- táv. főfelügyelő (1916), Barabás Lajos (1915), Borbély Sándor (1916), Brassó (1916), Bárka József (1915–16), Bedő Miklós, Bedő Árpád, Böllöni Vilmos, Báró József (1916), Bálint Ödön, Csegezy Lajos (1915–16), Csifó Salamon (1915), Darkó Lajos (1912–14), Eperjesi ág. hitv. ev. teol. akadémia, Ébert András, dr. Erdődy Endre (1916–17), Fazakas Lajos (1916), Fülöp Mózes, Ferenczi Áron, Fekete Pál (1916–17), Geréb Zsigmond, Gombos Sámuel, Gálfalvy János (1913–16), Gál Kálmán, Gálffy Ferenc, Gálffy Zsigmond (1916), Győrfi István (1912–14 és 1915-re 3 kor.), Gál József (1916), Gál Lajos (1916), Gálfi András (1914), Halmágyi János (1914–17), dr. Hankó Domokos (1913–15), dr. Halmi Béla, József Lajos (1916), Kádár József, Kökös, Kálnok, Kelemen Lajos, Komjátszeg (1916), Kolozsvár (1916–17), Kincses László (1916), Kiskúnhalasi ref. főgimnázium (1916–17), dr. Kiss Elek, Kovács Imre, Kovács Lajos (1914–16), Kissolyos (1913), Kovács József, dr. Kemény Gábor (1914–17), Kiss Károly (1915) dr. Á. Kiss Ernő, Kisgyörgy Imre (1913–16), Kádár Lajos (1916-ra 4 kor.) Laborfalva (1916–17), Lőrinczi Domokos, Molnár János (1916-ra 4 kor.), Marosy Ferenc, dr. Molnár Jenő (1916–17), Miklósi Ferenc (1915–16), Mátéffy Domokos, Nagyajta (1916–17), Nagy Gergely, Nagy Jenő (1914), Nagy Béla (1913–14), Nagy Dénes, Osváth Gábor, Pap Mózes (1913–14), Péter Sándor (1916–17), Péterfi Mihály (1916), Pál Ferenc, Percel Ferencné, Pap Gyula, Péter Ödön (1916), Raffaj Zsigmond (1916–17), Rédiger Géza (1915), Sándor Gergely (1916), Schmar Ferenc (1916), Sepsiszentgyörgy (1916), Sepsikőrös-patak, Sepsiszentkirály, Sepsikilyén, Somkerek Elek (3 kor.), Sigmund József, Szinte Ferenc (1916), Székely Mózes (1916), Székely Tihamér, Szentmihályfalva (1916), Székely Dénes (1913–16), Szegedy Árpád (1916), Szabó Mihály (1916), Szabó Albert (1911–13 és 1914-re 2 kor.), Szigethy Miklós, Székely Sándor, Szind (1916), Székelyderzs, dr. Szász Jenő, Tana Sámuel, Tóth Olivér, Tordatúr (1915), Útő Lajos (1916-ra 4 kor.), Ürmösi Kálmán, Unitárius kollégium könyvtára, Varga Dénes, Zoltán Sándor (1916–17).

